

Kediler ve Kentler

Akın Atauz

02/07/2017

Kedi filmi[i], kuşkusuz kedileri anlatıyor. Ama İstanbul'un kedilerini anlatıyor. Belki İstanbul'u anlatıyor da diyebiliriz, hatta belki kenti anlatıyor da diyebiliriz.

Bir kent, kedilerle nasıl bir kent olur?

Kedisi olmayan bir kent, nasıl bir kent olur?

Kentlere bir kişilik ya da yaygın olan deyimle söylersek "kimlik" atfetmek ne kadar mümkün? Ne kadar doğru? Bu çok uzun bir tartışma olabilir. Ancak, bir insana bile bir kimlik atfetmek bu kadar zorken, "onu severim, iyi bir insandır" demenin ne kadar nadir söylenebileceğini bilirken, kentler için nasıl böyle bir şey söyleyebiliriz?

Kentlere kimlik atfetmek benzeri bir davranışı bazı toplumlar için de yapıyoruz: Almanlar, disiplinlidir, ya da Fransızlar aşkı sever" filan gibi büyük genellemelerin ne kadar yanıltıcı olabileceğini söylemeye bile gerek yok.

Fransız olan ve aşktan hiç anlamayan biri, ne kadar gerilimli bir beklentiyle karşı karşıya kalır, kim bilir?

Bütün bunlara rağmen, İstanbul için “kedici bir şehir/ kedileri seven ve esirgeyen bir şehir” diyebilirim, göğsümü gere, bu filmi seyrettikten sonra... İstanbul bir kedi şehridir...

Filmde kenti gördüm. Kedileri gördüm. Kentin insanlarını ve bu insanların kedilere davranışını gördüm. Kentin kedi kültürünü gördüm. Bir de, kedi kentini gördüm. Müthiş bir şeydi, harika bir film. Zaten birçok eleştiri okumuş, ya da filmi zaten görmüş olduğunuzu düşünerek filmi değil, filmin bana düşündürdüklerini anlatmaya çalışacağım.

Bir kentin insanlarının kedilerle ilişki kurması, doğa ile ilişki kurması anlamındadır. Ancak kediler için kentlerde yaşamak, İstanbul’da yaşamak, İstanbul’un bazı mahallelerinde yaşamak ne anlama geliyor acaba?

Şöyle düşünebilir: Kedilerin de kenti var.

Kedi kenti üzerinde düşünelim biraz. Bu kent biraz farklı bir perspektiften algılanan, farklı sınırları, sınır işaretleri olan ve farklı işlevleri bulunan bir kent. Orası, sepetleri, halatları, ağları, kutuları vb ile, kendi boyutlarında bir kedi kenti. Kediler, kendileri için bir kent yapmıyorlar elbette. Ancak insanların yaptığı kentin içinde, kendilerine göre kentsel bir yaşam çevresi kuruyorlar. Buna da bir tür “evcilleşme” diyebiliriz, ancak sokak kedilerinin, insanların yaptığı evlerle bir ilgisi yok. Onlar, kentin içindeki avcılar (ve hırsızlar) gibi yaşıyorlar.

Kediler aynı zamanda, öyle insanlar gibi kendiliklerinden sınıflı kedi toplumları yaratmıyorlar. Tamam, ev kedileri filan var, onlar ev içine alışınca, daha nazlı ve zor beğenir filan oluyorlardır, ancak o, kedilere ait bir sosyal düzen değil. İnsanlara ait bir şey. Bu film, kedileri anlatıyor, ama sadece sokaklarda, kedilere ait kamusal alanlarda yaşayan kedileri anlatıyor.

Kedilerin akıllı canlılar olduğunu biliyoruz. Anlıyorlar, değerlendirme yapıyorlar, kendilerine göre bir yer seçimi teorileri olduğu kuşkusuz; bunu belki içgüdüsel olarak yapıyorlar, belki de anneleri, küçük yaşta öğretiyor yavrulara. Kedilerin zevkleri var, haz duyma yetileri olağanüstü. Bireyciler ve kavgacı olabiliyorlar...

Tek başına yaşıyorlar, ama sadece anne kediler, yavruları gerekli kent becerilerini elde edene kadar, küçük bir aile yaşamı oluşturunuyorlar. Erkekler,

bütün memelilerde, hatta pek çok canlı türünde olduğu gibi, çok kavgacı ve güç/ otorite peşinde. Bunun neden gerekli olduğunu bilmeseler bile, erkek kedilerin toplumsallaşmasında, daha yaşlı erkek kedilerle ilişkilerde hemen öğreniyorlar galiba. Bu belki, kent ortamında da, doğal seleksiyonun gerçekleşebilmesi bakımından gereklidir?

Kedilerin kentsel kamusal alanları, yiyecek bulmak, avlanmak, çiftleşmek, dinlenmek ve güvenlik içinde uyumak ve dinlenmekle ilgili alanlar. Kedi parkları ve doğal alanları da var elbette. Ama bunların, köpeklerde olduğu gibi insanlar tarafından tasarlanması, kabul edilemez bir şey. Kediler toprağı, otu- çimeni, ağacı nerede bulacaklarına ve bunları nasıl kullanacaklarına, kendileri karar veriyorlar.

Aynı bizim gibi, kentin içinde doğanın kendini gösterebileceğı toprak yüzeylere ihtiyaçları var. Doğaya ihtiyaçları var. Hatta İstanbul'u kediler için çekici yapan, bir de denizi olması denilebilir. Deniz ve sular da, bir av/ beslenme ortamı, kediler için.

Kentli kedilerin av ve beslenme/ yiyecek elde etme stratejileri biraz farklı. Sahici avcılık, pek kalmamış denilebilecek kadar az. Fareler var elbette, bazı kuşlar da olabilir. Büyük bir olasılıkla, kedilerin evcilleşmesinde (buna şimdilik "kentleşmesinde" demeyelim), farelerin tayin edici bir rolü olmuştur. Bu inkar edilemez. Ancak, fare avcılığı, konutların, altyapıların vb değişmesiyle, artık kediler için ilginç bir alan olmaktan çıktı. Daha çok, hobi gibi bir alan artık.

Beslenme stratejilerinde, filmde gördüğümüz kadarıyla, İstanbul kedileri için, bir-kaç yol söz konusu:

Kedilerin kendi çabalarıyla yiyecek bulmaları. Bu da, ya çöpleri karıştırarak (ki filmde, bu yaklaşımı olan İstanbul kedileri yok gibi), ya da bir şeyler yemekte olan insanlarda paylaşma arzusu oluşturarak, sağlanıyor (burada, insanın kim olacağı bakımından, bir süreklilik yok).

Kalıcı komşuluklar ise, diğer bir yol.

Kedi kentinde, normal koşullarda kedi komşuluğı diye bir şey yok. Daha doğrusu, kediler diğer kedilerle komşuluk etmiyorlar, ama insanların bazıları ile komşuluk ilişkileri kurabilirler. İnsanlarla iyi bir komşuluk ilişkisi geliştirerek, komşularla karşılıklı bir alış-veriş biçiminde, bazı yiyecekler sağlayabilirler.

Filmin yönetmeni Ceyda Torun

Aslında film, daha çok bu ikincisi üzerine kurulu. Tam da bu noktada, kediler kenti ile, nesneler ve insanlar kenti kesişiyor ve “İstanbulular”, kentin kimliği gibi tartışma konuları, devreye giriyor. Kedilerin İstanbul’u neden var? Çünkü kedilerle dost olmak isteyen, onlarla komşuluk yapmak isteyen ve dayanışma göstermek isteyen çok sayıda İstanbullu var. İstanbullular genellikle bu dayanışmayı, kedilerden hiçbir karşılık beklemeden yapıyorlar. Ama yine de aldıkları bir karşılık var: Bu da, kedileri yaşatan bir kette yaşıyor olmanın verdiği huzur ve ruh sağlığı, her yerde bir tespih tanesi gibi dolaşan kedileri okşama ayrıcalığı, düzgün ve paylaşımcı/ insaflı ve ferasetli, doğayla ve diğer canlılarla ilişki kurabilen müşfik insanlar/ kentliler olmanın hazzı...

Hayvanların davranışları arasında bir karşılaştırma yapmak ve karar vermek istemem. Ancak, biliyoruz ki, köpekler insanlarla daha yakın bir ilişki geliştiriyor. Yakın ama bağımlı. Bağımlı ve insanlardan aldıklarına karşılık, itaat (ve kendilerini ikincilleştirerek, insanlara bir tür üstünlük ve bir şeyin “efendisi olma” duygusu) veriyorlar. Oysa kediler bunu asla yapmazlar. Hatta bağımsızlıklarını ve teşekkürsüzlüklerini “nankörlük” olarak adlandıranlar da olabilir. Ama İstanbullular, hem de az-buz insan değil, bütün şehrin bir “kedi kenti” olduğunu düşündürecek kadar çok sayıda İstanbullu, bu “nankör” kedilerle arkadaş oluyor ve onlarla komşuluk ediyor.

Daha da ötesinde onlar, kedi komşularını izliyorlar, huyu-suyu nedir, nelerden hoşlanır, hangi saatlerde gelir, kafasının üstünü mü, başka bir yerini mi okşatır vb gibi konularda bilgi biriktiriyorlar, düşünce geliştiriyorlar. Birçok kedinin arasından, “bu kedinin mizacı böyledir, bu kedinin yapmaktan

hoşlandıkları budur veya şöyle işler yapar bu kedi” filan gibi, öyküler geliştiriyorlar, komşuları olan kediler hakkında...

“Bunu herkes yapar” diyebilirsiniz. Ama “her kentin herkesi” böyle şeyler yapmaz. (İsteyen Çin kentlerindeki “köpek yeme” festivallerinin yasaklanması için imza verebilir.) Zaten bu filmi yapan da bir İstanbullu, böyle bir film yapma fikrini geliştirenler de İstanbullu. Ya da sevdikleri kediler için bir film yapmak için, kendi kentlerinde çalışmıyorlar da, gelip İstanbul’da çalışıyorlar. Öyle bir kent ki, adım başında bir, hayvanların sokakta yaşayanları su içsin diye, üstü kesik pet kaplar konulmuş ve içinde genellikle taze su bulunuyor.

Evlerinde kedi besleyenlerden, hurdacılar, balıkçılar, lokantacılar, pastaneciler/ kafeler/ börekçilere kadar her yerdeki insanlar, buraların çalışanları, komşuları olan kedileri gözetiyorlar. Onların karakter özelliklerini tanıyıp, onun huyuna göre davranıyorlar, ihtiyaçlarının ne olabileceğini kestiriyorlar ve biraz ortalıkta görünmese, onun için endişeleniyorlar. Bunun karşılığında kediler de, İstanbul’u kediler kenti, İstanbulluları da, kedilerle komşuluk yapan insanlar olarak, dünya sahnesine oturtuyorlar. Tamam, kurtlarla dans etmek de kolay değil, ama bir kent dolusu insanın, kedilerle komşuluk/ dostluk yapması, kolay bir şey mi?

Üstelik bunu neredeyse, bütün İstanbullular, bütün kediler için yapıyorlar. Yüzyıllardır, belki bin yıllardır, bu kentte, böyle bir “kedilerle komşuluk” kültürü geliştirmişler işte. Var mı başka bir kent, bunu yapabilen? Bu da, öyleyse, İstanbul’u şefkatli bir kent yapmaz mı? İstanbul’a, bir kedi kenti kimliği kazandırmaz mı?

[i] Producers:

Ceyda Torun, Charlie Wuppermann. Executive producer: Thomas Podstawski, Gregor Kewel. Co-producers: Ilan Arboleda, John Keith Wasson, Zeynep Boyner.

Crew

Director: Ceyda Torun. Camera (color): Charlie Wuppermann, Alp Korfali.
Editor: Mo Stoebe.

With

Bülent Üstün, Mine Söğüt, Elif Nursad Atalay. (Turkish dialogue)

Akın Atauz